

79.

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

Trimdas nacionālpolitisko procesu atspoguļojums Latvijas Valsts arhīva dokumentos: BATUN piemērs

Mag.hist. Agnija Lesničenoka

LNA Latvijas Valsts arhīvs

Personu fondu un ārvalstu dokumentu nodaļa

Pētījuma mērķis ir ar koncentrētu BATUN darbības pārskatu un galvenajām robežšķirtnēm atspoguļot BATUN dokumentārā mantojuma lomu trimdas nacionālpolitisko procesu atainojumā un Latvijas neatkarības atjaunošanā.

Trimdas sabiedrisko organizāciju fondus nosacīti var iedalīt četrās grupās

- **Trimdas globālās organizācijas**

Pasaules Brīvo latviešu apvienība (PBLA) – LNA LVA F.2253

Pasaules Brīvo latviešu apvienības (PBLA) Informācijas biroja arhīvs Minsterē (Vācija) – LNA LVA F.2197, u.c.

- **Valstu un kontinentu latviešu centrālās organizācijas un biedrības**

Amerikas Latviešu apvienība (LNA LVA F.1985), Amerikas Latviešu jaunatnes apvienība (LNA LVA F.2024), Amerikas latviešu mākslinieku apvienība (LNA LVA F.2877), Amerikas Latviešu katoļu apvienība (LNA LVA F.2050), Latviešu nacionālā apvienība Kanādā (LNA LVA F.2856), «Trimdas latviešu organizāciju dokumenti» (LNA LVA F.1971) u.c.

Trimdas sabiedrisko organizāciju fondus nosacīti var iedalīt četrās grupās

- **Reģionālās latviešu organizācijas un biedrības**

Latviešu biedrība Rietumaustrālijā (LNA LVA F. 2621), Kanberas latviešu biedrība (LNA LVA F.2822), Konetikutas Latviešu biedrība (LNA LVA F. 2136), Oregonas latviešu biedrība (LNA LVA F. 2800), u.c.

- **Interesu, profesionālās, kultūras un citas organizācijas un biedrības**

Daugavas Vanagu Adelaides nodaļa (Austrālija) (LNA LVA F.2183), Daugavas Vanagu apvienība Vašingtonā (ASV) (LNA LVA F.2649), Daugavas Vanagu Centrālā valde (Lielbritānija) (LNA LVA F.2552) u.c., Ģenerāļa K.Goppera fonds (LNA LVA F.2047), Latviešu vecie strēlnieki trimdā (LNA LVA F.2049), Latviešu studiju centra arhīvs Kalamazū (LNA LVA F.2123), Latviešu dziesmu svētku biedrība Kanādā (LNA LVA F.2672), u.c.

BATUN fonds LNA LVA F.2944

Tikko atvestais BATUN arhīvs Latvijas Valsts arhīva ēkā Bezdelīgu ielā 1a, Rīgā. 2019.gada vasara.

Par BATUN

BATUN (Baltiešu Apelācija pie Apvienoto Nāciju Organizācijas, citur minēts arī kā Baltiešu aicinājums Apvienotām Nācijām) bija trimdas baltiešu organizācija, kas koncentrējās uz centieniem atjaunot valstisko neatkarību, kuru Baltijas valstis bija zaudējušas 1940. gadā.

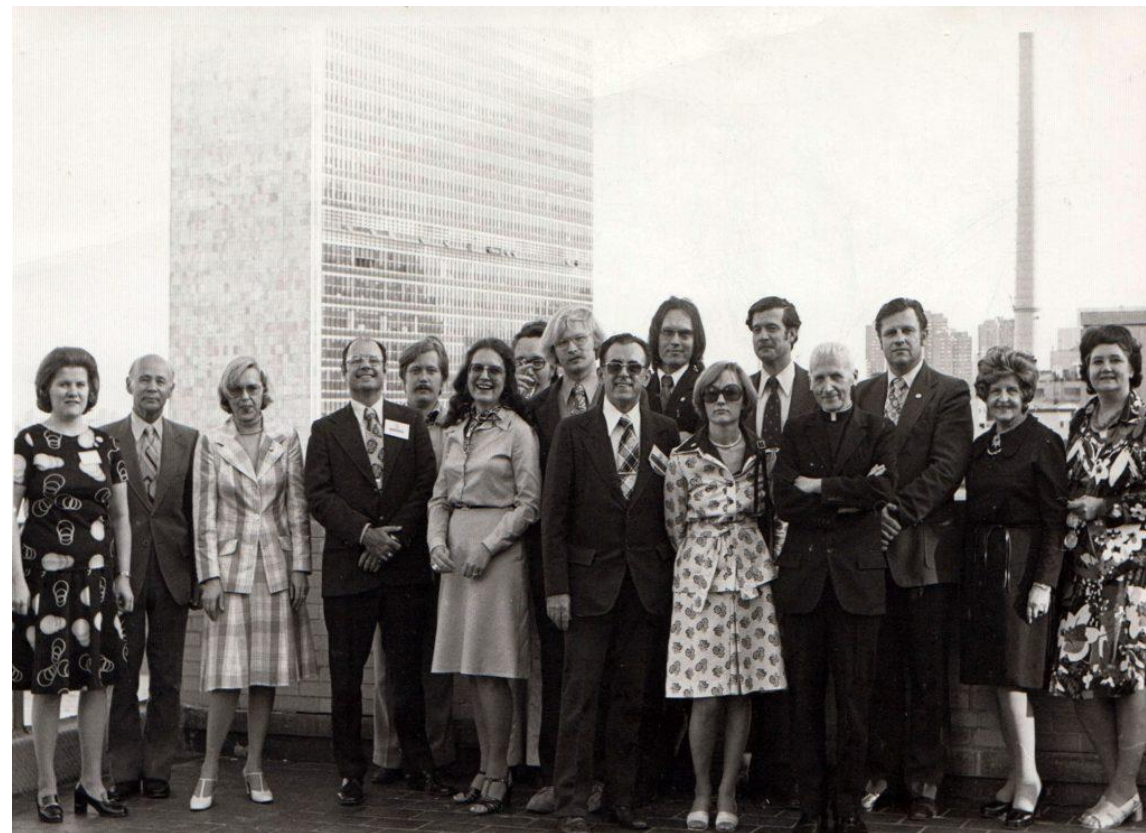
BATUN galvenais mērķis bija informēt ANO dalībvalstis par PSRS koloniālisma politiku okupētajās Baltijas valstīs, un noziegumiem, kas vērsti pret Baltijas tautām.

BATUN galvenie darbības virzieni

ANO dalībvalstu lobēšana

BATUN no 1966. līdz 1991. gadam lobēja Apvienoto Nāciju Organizāciju dalībvalstis caur to pastāvīgajām pārstāvniecībām Ņujorkā, Ženēvā un Eiropas ārlietu ministrijās.

BATUN valdes locekļi pie ANO ēkas Ņujorkā, 1976.gads. LNA LVA F.2944

BATUN galvenie darbības virzieni

Publiskie protesti

Lai sasniegtu savu auditoriju, BATUN organizēja publiskus mītiņus pie ANO galvenās mītnes Ņujorkā, pasaules mēroga akcijas un demonstrācijas, kurās uzmanība tika pievērsta Baltijas valstīm, kā arī cita veida pasākumus, tostarp baltiešu festivālus, koncertus, publiskas lekcijas un preses brīfingus.

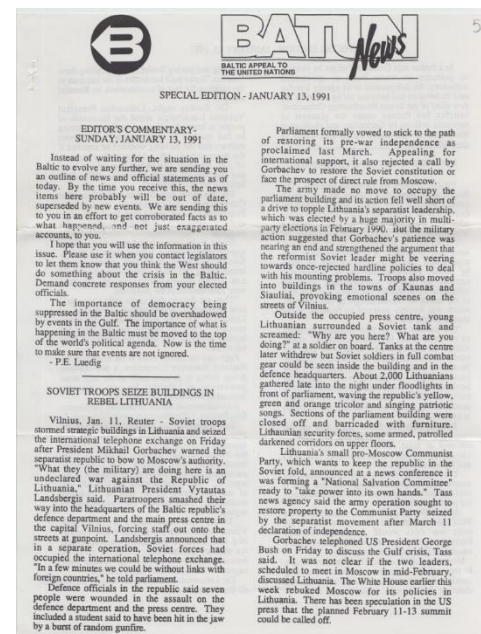
BATUN organizēta demonstrācija piemonot Baltijas valstu okupācijas 40.gadadienu, 1980.gads. LNA LVA F.2944

BATUN galvenie darbības virzieni

Publikācijas

BATUN no 1966. līdz 1991. gadam sagatavoja lielu skaitu publikāciju.

- Tika izveidots departaments ar nosaukumu “UBA Information Services”, lai ar preses relizēm informētu trimdas baltiešu un Amerikas medijus par BATUN centieniem lobēt ANO dalībvalstis. Pēc 1986.gada publikāciju nosaukums tika mainīts uz “BATUN News”.
- “Baltijas hronoloģija”, kas 80.gados periodiski apkopoja notikumus Baltijas valstīs un pasaules reakciju uz šiem notikumiem.
- Citi drukātie materiāli – automašīnu buferu uzlīmes, bukleti, brošūras, u.c.

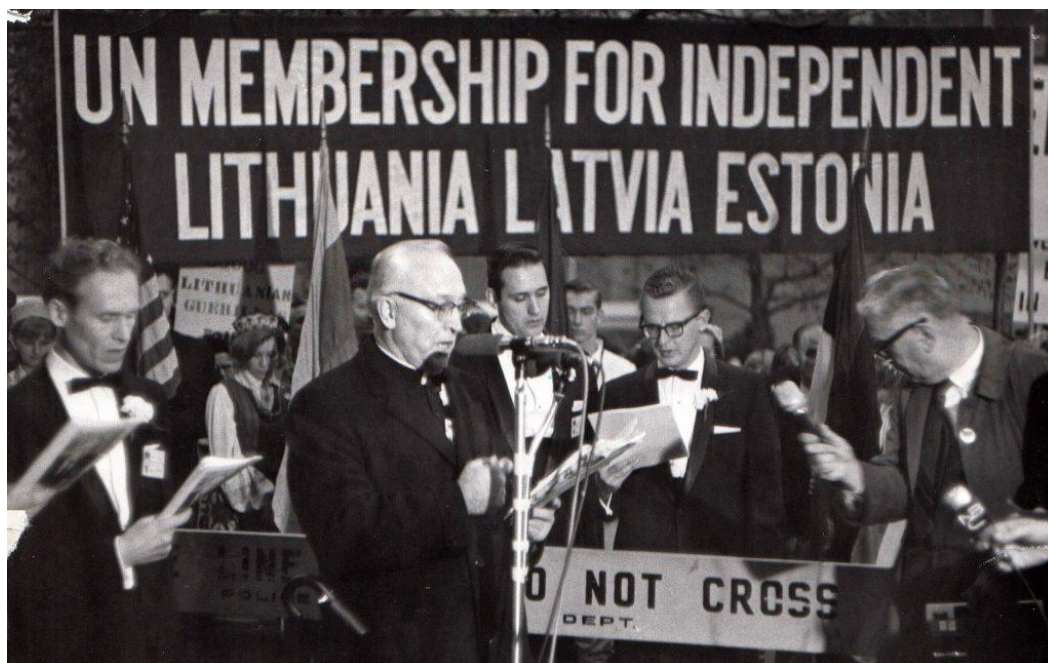

«BATUN News» par 1991.gada
13.janvāra notikumiem Viļņā

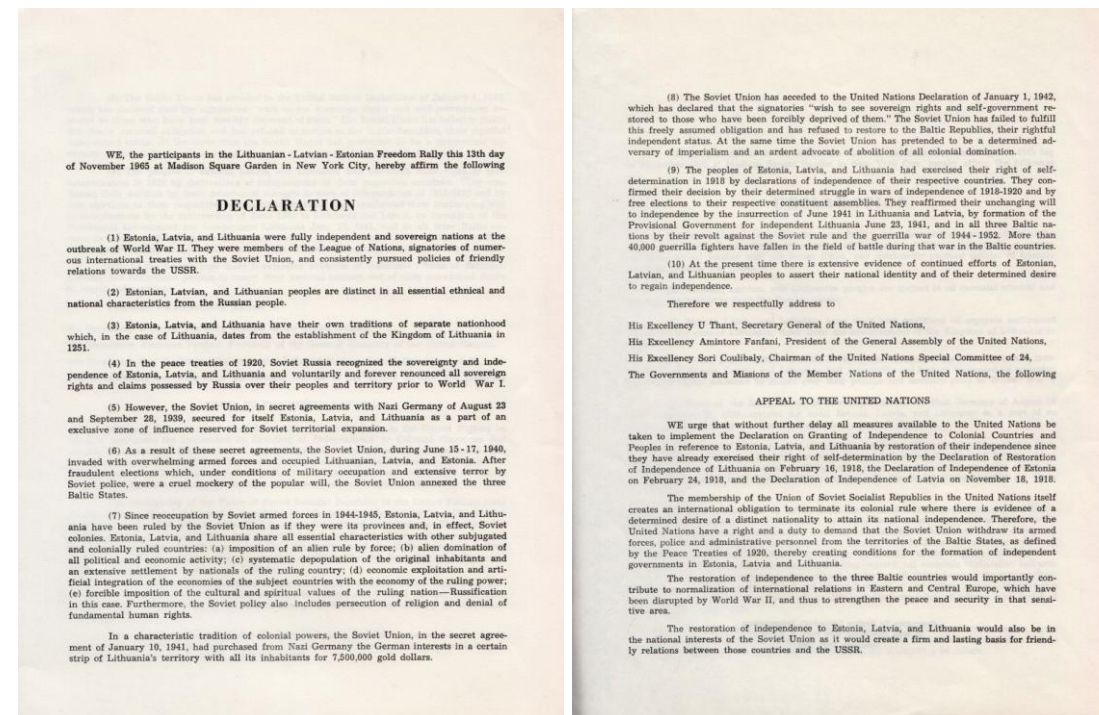
BATUN buklets

BATUN pirmsākumi

Baltiešu brīvības demonstrācija 1965.gada 13. novembrī Ņujorkā

Demonstrācijas organizatora un pirmā BATUN prezidenta Jonas Balkunas uzruna pie ANO ēkas 1965.gada 13.novembrī. LNA LVA F.2944

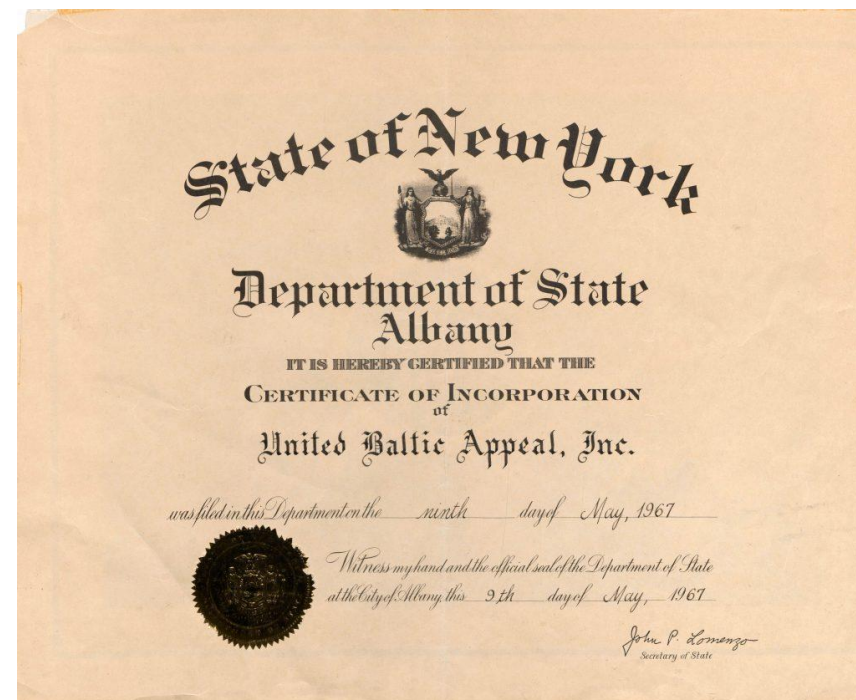
1965.gada 13.novembrī baltiešu pieņemtā deklarācija. LNA LVA F.2994

BATUN dibināšana

BATUN tika dibināts vienotajā baltiešu konferencē 1966.gada 12., 13.februārī Ņujorkā

BATUN dibināšanas konferences dalībnieki. LNA LVA F.2944

BATUN reģistrācijas apliecība, 1967.gads, LNA
LVA F.2944

Baltic Youth for Freedom (BYFF)

1968.gadā tika dibināta
BATUN jauniešu aktīvistu
grupa, kas ļoti īsā laikā spēja
mobilizēt spēkus protesta
akcijām.

BATUN jaunieši mītiņā
dedzina PSRS karogu,
1970.gads. LNA LVA F.2944

BATUN galvenie darbības virzieni

BATUN darbība iedalāma 4 būtiskās robežšķirtnēs, kas ietekmēja BATUN darbības raksturu un galvenos rezultātus:

1. Mēģinājumi panākt, lai Baltijas valstu jautājumu izskatītu ANO Dekolonizācijas komitejā (1966-1970);
2. Cilvēktiesību aizsardzība un delegātu lobēšana, kas pulcējās gadskārtējās ANO Cilvēktiesību komisijas sesijās Ženēvā (1971-1982);
3. 1983.gadā pieņemtā Eiropas rezolūcija Baltijas jautājumā un Eiropas ārvalstu ministriju lobēšana (1983-1989);
4. Sadarbība ar Baltijas valstu neatkarības kustībām (1989-1991);

Dekolonizācijas posms (1966-1970)

BATUN galvenais mērķis – Baltijas valstu jautājuma iekļaušana ANO Dekolonizācijas komitejas dienaskārtībā, balstoties uz ANO Ģenerālās Asamblejas 1960.gadā pieņemto rezolūciju 1514 (XV) par neatkarības piešķiršanu koloniālām zemēm un tautām.

BATUN pārstāvji pie ANO ēkas ieejas Ņujorkā, 60.gadu beigās. LNA LVA F.2944

Dekolonizācijas posms (1966-1970)

Citas nozīmīgas aktivitātes:

- Vēstuļu akcija «Baltiešu spēks» (1967-1969)
- Operācija «Goldfinger» pret Lielbritānijas vēlmi piesavināties Baltijas valstu zelta rezerves, 1967/68.
- Masu demonstrācija atgādinot par Molotova-Ribentropa pakta 30.gadskārtu 1969.gadā.
- Atbalsts Namībijas neatkarībai
- Demonstrācija, kas veltīta ANO 25.dibināšanas gadskārtai 1970.gadā.

Akcijas operācija
“Goldfinger” laikā
Ņujorkā baltieši
protestē pret Baltijas
valstu zelta
piesavināšanos.
LNA LVA F.2944

Cilvēktiesības (1971-1982);

No 1971.gada BATUN lobēja delegātus, kas pulcējās gadskārtējās ANO Cilvēktiesību komisijas sesijās Ženēvā, kam pamatā bija ANO Ekonomiskās un sociālās padomes 1970.gadā pieņemtā rezolūcija 1503. Tās būtība - ne tikai valstu, bet arī indivīdu un nevalstisko organizāciju sūdzību pieņemšana par cilvēktiesību pārkāpumiem.

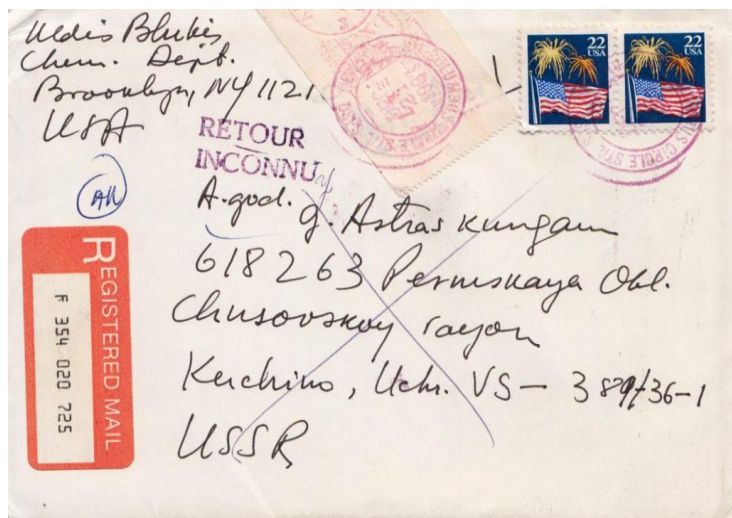
BATUN aktīviste Juta Ristsoo kopā ar disidentu Olafu Brūveru pie ANO ēkas Ženēvā. LNA LVA F.2944

Cilvēktiesības (1971-1982);

Projekts «Sirdsapziņas cietumnieki»

BATUN 1973. gada beigās uzsāka programmu, kuras mērķis bija vākt datus par PSRS cietumos ieslodzītajiem baltiešu disidentiem, kā arī, ar vēstuļu palīdzību mēģināt ar tiem sazināties.

Atgrieztā vēstule, kas bija adresēta latviešu disidentam Gunāram Astram. LNA LVA F.2944

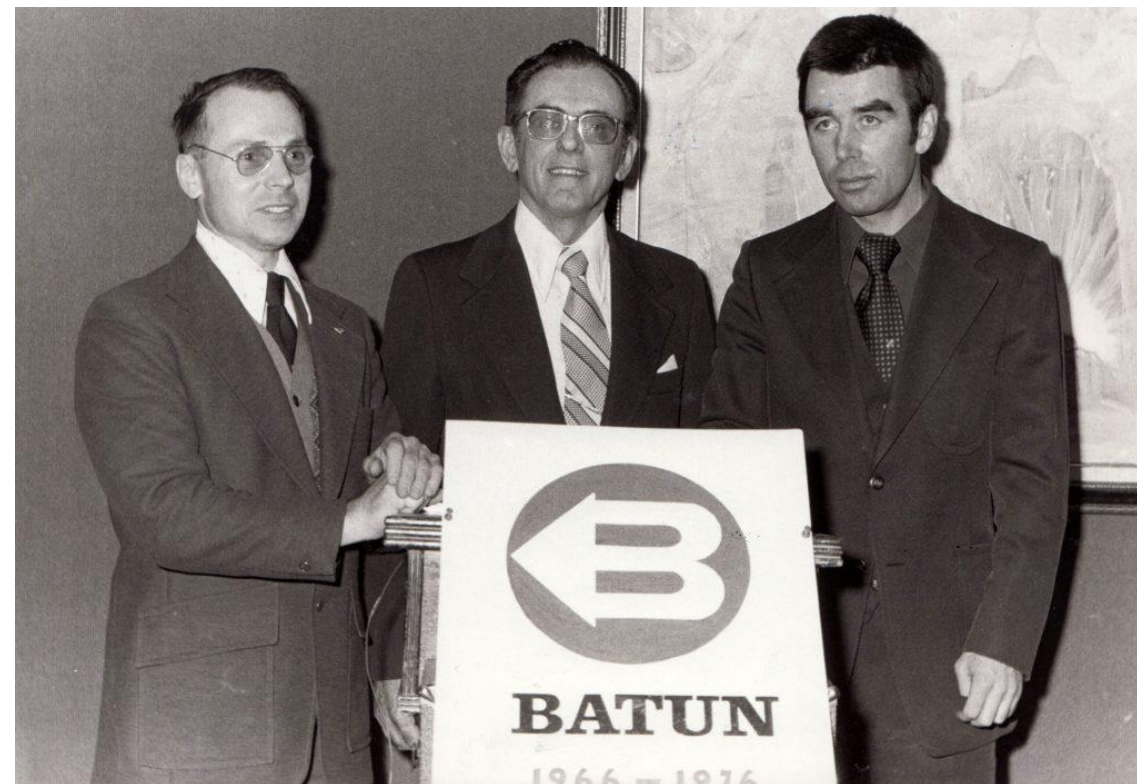

BATUN aktīvisti «Sirdsapziņas cietumnieku» vēstuļu rakstīšanas akcija laikā, 1982.gads. LNA LVA F.2944

Cilvēktiesības (1971-1982);

Citas nozīmīgas aktivitātes:

- Atbalsta akcijas lietuviešu jūrnieka Simas Kudirka atbrīvošanai un sagaidīšanai ASV, 1972-1974
- Protesta akcija Leonīda Brežņeva vizītes ASV laikā 1973.gada jūnijā.
- Mītiņi pret Austrālijas valdības rīcību, atzīstot Baltijas valstu inkorporāciju PSRS 1974.gadā.
- Protesti pret brāļu Olafa un Pāvila Brūveru apcietināšanu 1975.gadā.
- Trīs dienu bada streiks, protestējot pret disidenta Viktora Kalniņa apcietināšanu 1978.gadā.
- Demonstrācija, veltīta Baltijas valstu okupācijas 40.gadskārtai 1980.gadā.

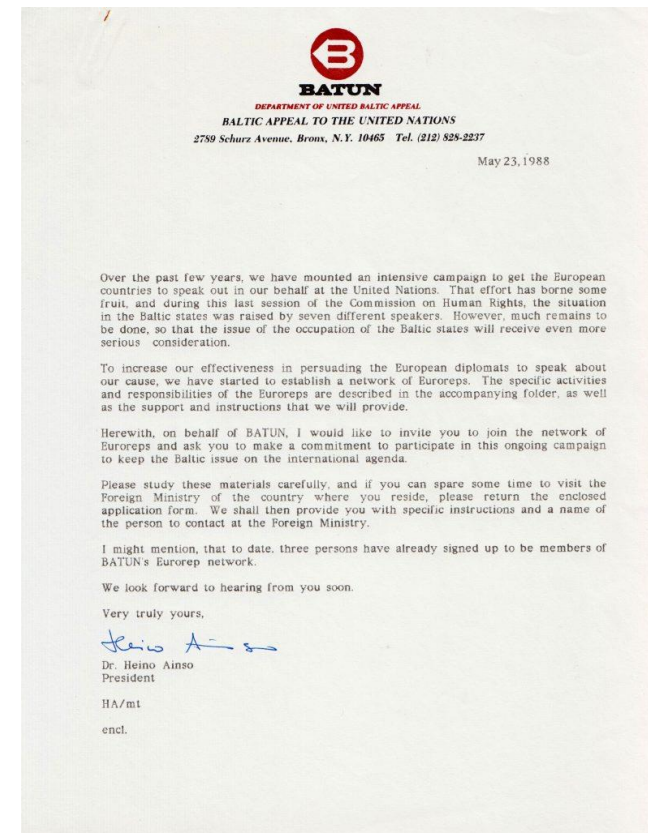
Simas Kudirka kopā ar BATUN valdes pārstāvjiem,
1976.gads. LNA LVA F.2944

Eiropprojekts (1983-1989)

No 1984. līdz 1989.gadam BATUN regulāri apmeklēja un lobēja Eiropas ārlietu ministrijas. Šo aktivitāšu pamatā bija 1983.gadā Eiropas Parlamentā pieņemtā rezolūcija, kas prasīja, lai Baltijas valstu jautājums tiktu aktualizēts ANO Dekolonizācijas komitejā.

BATUN pārstāvji Imants Gross un Heino Ainso tikšanās laikā ar Vācijas Federālās republikas pārstāvi. LNA LVA F.2944

BATUN prezidenta Heino Ainso aicinājums kļūt par «europeu», LNA LVA F.2944

Neatkarības atgūšanas posms (1989-1991)

Sākot ar 1989.gada beigām, BATUN sāka sadarbību ar Baltijas valstu neatkarības kustībām un vēlāk arī neatkarīgo Baltijas valstu amatpersonām – galvenokārt organizējot tikšanās ar Eiropas valstu diplomātiem, dažādu ANO struktūrvienību amatpersonām, kā arī, apmācīja valdību pārstāvjus diplomātijā.

BATUN sniedza arī būtisku lomu, informējot ANO un Rietumvalstis par jaunākajiem notikumiem Baltijas valstīs, kā arī, līdzdarbojās Baltijas valstu uzņemšanā ANO 1991.gada septembrī.

Baltijas valstu pārstāvji svinīgās ceremonijas laikā, kad starp ANO dalībvalstu karogiem tika pacelti arī Baltijas valstu karogi, 1991.gada 17.septembris

Paldies par uzmanību!

agnija.lesnicenoka@arhivi.gov.lv

www.arhivi.gov.lv

www.facebook.com/LNarhivs/